

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

1-MAVZU: O'zbekiston ta'lim tizimida muammoning dolzarbligi

Mavzuning rejasi

1. Suitsidal xulq-atvor – zamonaviy davrning dolzarb muammosi sifatida.
2. Muammoning statistik ahamiyati.
3. Suitsidal xulq-atvor tushunchasi.
4. Bolalar va o'smirlarning ruhiy salomatligi xavfsizlik omili sifatida.
5. Ruhiy salomatlikning ta'lim natijalariga ta'siri.
6. Suitsidal xulq-atvor profilaktikasida maktabning roli.
7. Oila, maktab va tibbiy xizmatlar o'rtasidagi hamkorlik.
8. Bolalar ruhiy salomatligini muhofaza qilish sohasida O'zbekiston Respublikasi davlat siyosati.

Asosiy tushunchalar:

- suitsidal xulq-atvor;
- ruhiy salomatlik sohasidagi davlat siyosati;
- ta'lim tizimidagi psixologik xizmat;
- normativ-huquqiy tartibga solish;
- idoralararo hamkorlik.

Maqsad

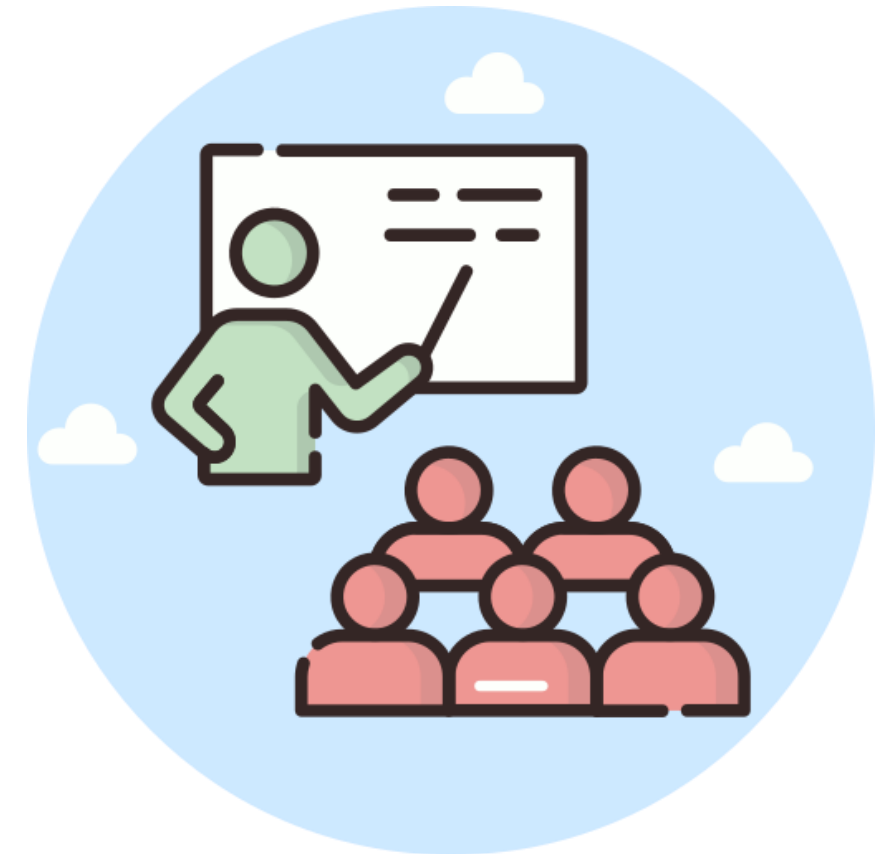
Tinglovchilarda O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida voyaga yetmaganlar o'rtasida suitsidal xulq-atvor profilaktikasining dolzarbligi, maktabning psixologik qiyinchiliklarni erta aniqlashdagi roli, shuningdek normativ-huquqiy tartibga solish, psixologik xizmat va idoralararo hamkorlikning ahamiyati haqida yaxlit tasavvurni shakllantirish.

Suitsidal xulq-atvor – zamonaviy davrning dolzarb muammosi

BMTning Barqaror rivojlanish maqsadlari hamda Jahon sog'liqni saqlash tashkilotining 2013–2030-yillarga mo'ljallangan Ruhiy salomatlik bo'yicha kompleks harakatlar rejasida 2030-yilga qadar suitsid natijasidagi o'limlar ko'rsatkichini uchdan bir qismga qisqartirish muhim vazifalardan biri sifatida belgilangan.

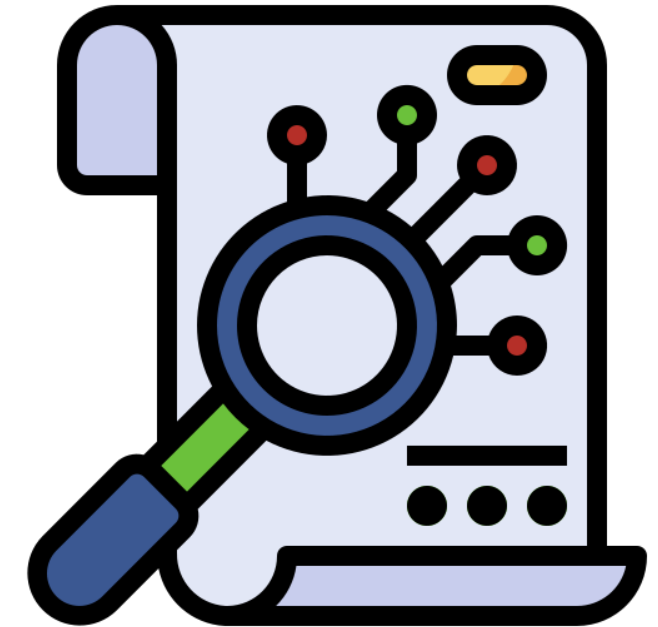

Muammoning statistik ahamiyati

Ayniqsa quyidagi holatlar dolzarbdir:

- suitsidga uringan o'smirlarning aksariyati bundan oldin o'zining noxush ruhiy holati haqida turli belgilar orqali signal bergan bo'lishadi;
- ko'plab bolalar va o'smirlar o'z vaqtida psixologik yordam olishmaydi;
- inqiroz holatida bo'lgan ko'plab voyaga yetmaganlarning holati kattalarning e'tiboridan chetda qoladi;
- emotsional va xulqiy qiyinchiliklar ko'pincha o'smirlik davrining oddiy xususiyati sifatida qabul qilinadi.

Suitsidal xulq-atvor tushunchasi

Suitsidal xulq-atvor – bu o'ziga zarar yetkazish yoki o'z joniga qasd qilishga qaratilgan keng qamrovli fikrlar, niyatlar va harakatlar majmuidir.

Suitsidal xulq-atvor tarkibiga quyidagilar kiradi:

- Suitsidal fikrlar.
- Suitsidal niyatlar.
- Suitsidal reja.
- Suitsidga urinish.
- Tugallangan suitsid.

Bolalar va o'smirlar ruhiy salomatligi xavfsizlik omili sifatida

Ruhiy jihatdan sog'lom bola:

- o'z qobiliyatlarini namoyon eta oladi;
- ta'lim jarayonida faol ishtirok etadi;
- tengdoshlari va kattalar bilan samarali muloqot qila oladi;
- stress holatlariga moslasha oladi;
- mustaqil qaror qabul qiladi;
- o'z xatti-harakatlari uchun mas'uliyat his qiladi.

Ruhiy salomatlikning buzilishi quyidagi belgilar orqali namoyon bo'lishi mumkin:

- yuqori darajadagi xavotirlanish;
- depressiv holatlar;
- emotsional beqarorlik;
- tajovuzkorlik;
- ijtimoiy yakkalanish;
- o'qishga qiziqishning pasayishi;
- o'z-o'ziga zarar yetkazuvchi xulq-atvor.

Ruhiy salomatlikning ta'lim natijalariga ta'siri

Emotsional qiyinchiliklarni boshdan kechirayotgan o'quvchilar ko'pincha quyidagi muammolarga duch kelishadi:

- diqqatni jamlashning pasayishi;
- xotiraning yomonlashishi;
- o'qishga bo'lgan qiziqishning susayishi;
- dars qoldirish holatlarining ko'payishi;
- tengdoshlar va o'qituvchilar bilan nizolar;
- akademik o'zlashtirishning pasayishi;
- jamoaga moslashishdagi qiyinchiliklar.

Suitsidal xulq-atvor profilaktikasida maktabning o'rne

Maktablarda profilaktika ishlarini tashkil etishning muhim sabablari quyidagilar hisoblanadi:

- o'quvchining ruhiy salomatligi uning o'qishdagi ko'rsatkichlari va muvaffaqiyatiga ta'sir ko'rsatadi;
- xavfsiz ta'lim muhitini ta'minlash maktabning asosiy vazifalaridan biri hisoblanadi;
- bir o'quvchi tomonidan sodir etilgan suitsid butun sinf va maktab jamoasiga og'ir psixologik ta'sir ko'rsatishi mumkin;
- inqirozli holatlarga o'z vaqtida javob berish keyingi fojealarning oldini olishga xizmat qiladi.

Maktab profilaktikasining asosiy yo'nalishlari quyidagilardan iborat:

- Xavfsiz ta'lim muhitini shakllantirish.
- Ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni rivojlantirish
- Psixologik ma'rifat ishlari.
- Xavfni erta aniqlash.
- Psixologik yordam ko'rsatish.

Oila, maktab va tibbiy xizmatlar o'rtasidagi hamkorlik

Ishtirokchi	Asosiy roli
Oila	Bolaning hissiy holatini kuzatish, qo'llab-quvvatlash, ishonchli muloqot, yordam so'rab o'z vaqtida murojaat qilish.
Maktab	Xavfni erta aniqlash, profilaktik tadbirlarni tashkil etish, psixologik yordam ko'rsatish, ota-onalar bilan hamkorlik qilish, bolani tegishli mutaxassislariga yo'naltirish.
Tibbiy xizmatlar	Tashxis qo'yish, holatni baholash, davolash va kuzatib borish.
Ijtimoiy xizmatlar	Bola va oilani ijtimoiy himoya qilish hamda qo'llab-quvvatlash.

Idoralararo hamkorlikning ahamiyati.

Suitsidal xavf yuqori bo'lgan holatlarda quyidagi tashkilotlar o'rtasida hamkorlik muhim ahamiyat kasb etadi:

- ta'lim muassasalari;
- sog'liqni saqlash muassasalari;
- ijtimoiy himoya xizmatlari;
- bolalar masalalari bo'yicha komissiyalar;
- huquqni muhofaza qiluvchi organlar;
- nodavlat notijorat tashkilotlari.

Bolalar ruhiy salomatligini muhofaza qilish sohasida O'zbekiston Respublikasi davlat siyosati

- O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023-yil 19-iyundagi PQ-196-sonli “Aholining ruhiy salomatligini muhofaza qilish xizmatini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida”gi qarori;
- O'zbekiston Respublikasining 2024-yil 5-noyabrdagi O'RQ-989-sonli “Aholiga psixologik yordam ko'rsatish to'g'risida” gi Qonuni.